

Силабус
навчальної дисципліни
«Історія журналістики»
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма «Журналістика»
Спеціальність 061 Журналістика
Галузь знань 06 Журналістика
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Викладач Анжеліка Шульженко
Посилання на сайт <https://bdpu.org.ua/teachers/shulzhenko-anzhelika-sergiyivna/>
Контактний телефон 0506405321
E-mail викладача: denisova1108@gmail.com
Графік консультацій П'ятниця, 10.00-12.00 (ідентифікатор зум-конференції: 9907016348 код доступу: 1111).

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
12/ 360	Денна - 60	Денна - 60	Денна - 240	екзамен
	Заочна - 16	Заочна - 16	Заочна -328	

Семестр: осінній, весняний.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: періодизація становлення вітчизняних та зарубіжних ЗМІ, еволюція основних видів видань і окремих жанрів журналістики.

Мета та завдання курсу:

Мета викладання навчальної дисципліни «Історія журналістики» – дослідити джерела виникнення та шляхи розвитку засобів масової інформації різних країн світу і таким чином допомогти студентам отримати комплексне уявлення про світову та українську журналістику як багатоплановий та динамічний феномен. Студенти повинні правильно і ефективно застосовувати на практиці історичні уроки, розуміти особливості масово-інформаційної діяльності в кожному конкретний історичний період в Україні та світі, познайомити студентів з діяльністю провідних українських журналістів і публіцистів, їх творчістю, спрямованою на формування свідомого українського громадянина і побудову української держави.

Основні завданнями вивчення дисципліни «Історія журналістики»:

- висвітлити основні віхи розвитку ЗМІ країн Заходу, Сходу, Америки, Азії та Африки від найдавніших часів до сьогодення;
- розглянути проблему періодизації становлення українських та світових ЗМІ;
- дослідити еволюцію основних видів видань і окремих жанрів журналістики;
- проаналізувати специфіку, історію та сучасність світових шкіл журналістики;
- окреслити основні перспективи розвитку ЗМІ, виходячи з відомостей про їхню історію.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- основні віхи розвитку ЗМІ країн Заходу, Сходу, Америки, Азії та Африки від найдавніших часів до сьогодення;
- періодизацію становлення українських та світових ЗМІ;
- специфіку, історію та сучасність світових шкіл журналістики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **вміти:**

- аналізувати основні віхи розвитку ЗМІ країн Заходу, Сходу, Америки, Азії та Африки від найдавніших часів до сьогодення;
- класифікувати за періодами становлення українські та світові ЗМІ;
- виокремлювати специфіку, історію та сучасність світових шкіл журналістики.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
ЗК 10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	ПРН 10. Оцінювати діяльність колег з точки зору зберігання та примноження суспільних і культурних цінностей і досягнень.

Зміст курсу:**ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ (2 семестр)**

- Тема 1.** Усні та письмові форми масової комунікації Стародавньої Греції та Риму.
Тема 2. Рання християнська публіцистика як форма ораторського мистецтва.
Тема 3. Публіцистика західноєвропейського Середньовіччя та Відродження.
Тема 4. Доба Відродження та Реформації у журналістському становленні.
Тема 5. Становлення та розвиток журналістської справи в Німеччині.
Тема 6. Великобританія та її історія розвитку журналістики.
Тема 7. Французька журналістика: зародження, становлення, розквіт.
Тема 8. Журналістика США.
Тема 9. Російська журналістика: зародження, особливості становлення та розвитку.
Тема 10. Країни Північної Європи та їх розвиток журналістської справи.
Тема 11. Розвиток журналістики скандинавський країн, їх принципи діяльності сьогодні.
Тема 12. Розвиток журналістики країн Азії.
Тема 13. Розвиток журналістики країн Африки.
Тема 14. Журналістика країн Латинської Америки.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ (3 семестр)

- Тема 15.** Зародження української журналістики, її джерела та особливості.
Тема 16. Харківська журналістика 1810-1820-х років.
Тема 17. Альманахова журналістика в Україні.
Тема 18. Альманахи «Русалка Дністровая» та «Утренняя звезда».
Тема 19. М. Максимович та А. Метлинський як представники видавничо-журналістської діяльності в Україні.
Тема 20. Українська журналістика в Росії в добу «великих реформ».
Тема 21. Журнал «Основа» та роль на українську літературу та журналістику.
Тема 22. Москвофільська періодика.
Тема 23. Народовська журналістика.
Тема 24. Радикальні (соціалістичні) періодичні видання.
Тема 25. І. Франко – видатна постать українського письменства та публіцистики, видавничої справи.
Тема 26. Діяльність М. Драгоманова як видавця, його роботи і альманахи, та їх вплив на розвиток журналістики в Україні.
Тема 27. Російськомовні українські періодичні видання та їх роль на українську журналістику
Тема 28. Початок ХХ ст: історія України та розвиток журналістики.
Тема 29. Період II Світової Війни та після нього: відбиток на Україні та на журналістиці.
Тема 30. Розвиток журналістики в незалежній Україні.
Методи навчання: лекція, пояснення, бесіда, виконання практичних завдань та самостійна робота студента..

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): від студента очікується здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: мультимедійне обладнання, інтерактивні дошки, ноутбук.

Система оцінювання та вимоги:

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролів. Підсумкова оцінка є сумою балів набраних під час поточного та підсумкового контролів і вираховується за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять. При оцінюванні на практичних заняттях враховується активна участь студентів у занятті, здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Підсумковий контроль відбувається у формі екзамену.

2 семестр (Історія зарубіжної журналістики)

**Система нарахування рейтингових балів для здобувачів ВО денної форми навчання
(поточний контроль)**

Теми дисципліни:	Вид роботи і максимальна кількість балів за виконане практичне завдання		
	Теоретичні питання	Практичні завдання	Максимально можлива кількість балів за практичне заняття
Тема 1.	2	1	3
Тема 2.	2	1	3
Тема 3.	2	2	4
Тема 4.	2	2	4
Тема 5.	2	2	4
Тема 6.	2	1	3
Тема 7.	2	2	4
Тема 8.	2	2	4
Тема 9	2	1	3
Тема 10	2	2	4
Тема 11	2	2	4
Тема 12	2	1	3
Тема 13	2	2	4
Тема 14	2	1	3
Усього	28	22	50
Загалом 50			

**Система нарахування рейтингових балів для здобувачів ВО заочної форми навчання
(поточний контроль)**

Теми дисципліни:	Вид роботи і максимальна кількість балів за виконане практичне завдання			Самостійна робота
	Теоретичні питання	Практичні завдання	Максимально можлива кількість балів за практичне заняття	
Тема 1.				3
Тема 2.				3
Тема 3.	2	2	4	
Тема 4.				4
Тема 5.				4
Тема 6.				3
Тема 7.	2	2	4	
Тема 8.	2	2	4	
Тема 9				3
Тема 10	2	2	4	
Тема 11				4
Тема 12				3

Тема 13				4
Тема 14				3
Усього	8	8	16	34
Загалом 50				

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів та шкала нарахування рейтингових балів під час екзамену

Шкала рейтингових балів	50 балів	35 балів	25 балів	15 балів
<i>Критерії оцінювання</i>	<i>Показники оцінювання</i>			
<i>повнота</i>	- відповідь повна, обґрунтована, системна; - досконале володіння понятійним апаратом.	- відповідь неповна, без належного обґрунтування; - володіння понятійним апаратом з незначними неточностями, помилками.	- відповідь поверхова, названі окремі положення; - невміння виділити головне.	- часткове володіння понятійним апаратом.
<i>логічність</i>	- відповідь логічно структурована; - тези аргументовані, вагомі; - зроблені повні висновки.	- відповідь з частковим порушенням послідовності; - аргументи недостатньо переконливі; - висновки не суттєві.	- відповідь непослідовна; - аргументи поодинокі; - висновки практично відсутні.	- відповідь не послідовна; - аргументації та висновки відсутні.
<i>глибина</i>	знання історії питання та сучасних досліджень; - здатність до аналізу та узагальнення фактів і явищ.	- часткове висвітлення історії та сучасного стану проблеми; - здатність до аналізу.	- поверхове висвітлення з називанням окремих прізвищ дослідників.	- поверхневе висвітлення без називання прізвищ дослідників.
<i>зв'язок з практикою</i>	- спирається на передовий досвід та на власний практичний досвід; - прогнозує тенденції розвитку явищ; - моделює ситуацію.	- наводить приклади з власної практики; - відчуває ускладнення у прогнозуванні та моделюванні педагогічних явищ.	- пов'язує відповідь з практичним досвідом; - вміння в педагогічному моделюванні практично відсутні.	- моделює педагогічні ситуації за стандартними алгоритмами.
<i>інтегрованість знань</i>	- інтегрує знання з сумісних дисциплін; - творчо інтерпретує данні інших наук.	- не досить чітко інтегрує знання.	- недостатньо інтегрує знання.	- інтеграція з суміжними дисциплінами відсутня.

3 семестр (Історія української журналістики)

Система нарахування рейтингових балів для здобувачів ВО денної форми навчання (поточний контроль)

Теми дисципліни:	Вид роботи і максимальна кількість балів за виконане практичне завдання		
	Теоретичні питання	Практичні завдання	Максимально можлива кількість балів за практичне заняття
Тема 15	2	1	3
Тема 16	2	1	3

Тема 17	2	1	3
Тема 18	2	1	3
Тема 19	2	1	3
Тема 20	2	1	3
Тема 21	2	1	3
Тема 22	2	1	3
Тема 23	2	1	3
Тема 24	2	1	3
Тема 25	2	1	3
Тема 26	2	1	3
Тема 27	2	1	3
Тема 28	2	1	3
Тема 29	2	2	4
Тема 30	2	2	4
Усього	32	18	50
Загалом 50			

**Система нарахування рейтингових балів для здобувачів ВО заочної форми навчання
(поточний контроль)**

Теми дисципліни:	Вид роботи і максимальна кількість балів за виконане практичне завдання			Самостійна робота
	Теоретичні питання	Практичні завдання	Максимально можлива кількість балів за практичне заняття	
Тема 15				3
Тема 16				3
Тема 17	2	2	4	
Тема 18				4
Тема 19				4
Тема 20				3
Тема 21	2	2	4	
Тема 22	2	2	4	
Тема 23				3
Тема 24	2	2	4	
Тема 25				4
Тема 26				3
Тема 27				4
Тема 28				3
Тема 29				
Тема 30				
Усього	8	8	16	34
Загалом 50				

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів та шкала нарахування рейтингових балів під час екзамену

Шкала рейтингових балів	50 балів	35 балів	25 балів	15 балів
--------------------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

<i>Критерії оцінювання</i>	<i>Показники оцінювання</i>			
<i>повнота</i>	- відповідь повна, обґрунтована, системна; - досконале володіння понятійним апаратом.	- відповідь неповна, без належного обґрунтування; - володіння понятійним апаратом з незначними неточностями, помилками.	- відповідь поверхова, названі окремі положення; - невміння виділити головне.	- часткове володіння понятійним апаратом.
<i>логічність</i>	- відповідь логічно структурована; - тези аргументовані, вагомі; - зроблені повні висновки.	- відповідь з частковим порушенням послідовності; - аргументи недостатньо переконливі; - висновки не суттєві.	- відповідь непослідовна; - аргументи поодинокі; - висновки практично відсутні.	- відповідь не послідовна; - аргументації та висновки відсутні.
<i>глибина</i>	знання історії питання та сучасних досліджень; - здатність до аналізу та узагальнення фактів і явищ.	- часткове висвітлення історії та сучасного стану проблеми; - здатність до аналізу.	- поверхове висвітлення з називанням окремих прізвищ дослідників.	- поверхнєве висвітлення без називання прізвищ дослідників.
<i>зв'язок з практикою</i>	- спирається на передовий досвід та на власний практичний досвід; - прогнозує тенденції розвитку явищ; - моделює ситуацію.	- наводить приклади з власної практики; - відчуває ускладнення у прогнозуванні та моделюванні педагогічних явищ.	- пов'язує відповідь з практичним досвідом; - вміння в педагогічному моделюванні практично відсутні.	- моделює педагогічні ситуації за стандартними алгоритмами.
<i>інтегрованість знань</i>	- інтегрує знання з сумісних дисциплін; - творчо інтерпретує данні інших наук.	- не досить чітко інтегрує знання.	- недостатньо інтегрує знання.	- інтеграція з суміжними дисциплінами відсутня.

Таблиця 5. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64			D (задовільно)
50-57	задовільно		E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел:

Історія зарубіжної журналістики

Базова:

1. Дудко О. С. Вступ до журналістики : світ. та вітчизн. практика : навчальний посібник / О. С. Дудко. — К., 2009. — 194 с.
2. Жиленко І. Р. Історія зарубіжної журналістики (від античності до II пол. XVIII ст.) : навчальний посібник / І. Р. Жиленко. — Суми : СумДУ, 2010. — 285 с.
3. Мелешенко О. К. Історія журналістики Великобританії: Конспект лекцій / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка; Ін-т журналістики. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2010.
4. Мелешенко О. К., Черняков Б. І. Журналістика Франції // Наукові записки Інституту журналістики. — Том 10 (січень-березень). — К., 2003. — С. 159–212.
5. Мелешенко О. К., Черняков Б. І. Чотири століття британської журналістики // Наукові записки Інституту журналістики. — Том 9 (жовтень-грудень). — К., 2002. — С. 191–228.
6. Шульженко А. Інформаційна насиченість повідомлень спеціалізованого інформаційного агентства «Арміяінформ» // *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 35 (74) № 1, 2024. С.48-54
7. Шульженко А.С., Рула Н.В. Патогенність як особливість новинного дискурсу українських телеканалів: рівень змісту. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2023. №2 (54). С. 31–39.
8. Рула Н.В., Шульженко А.С. Семантико-синтаксична характеристика безсполучникових складносуриядних речень у сучасній українській мові // Наукові праці МАУП. Філологія. 2023. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. Вип. 4(9). С. 31–36 <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/le1q08al/>
9. Шульженко А., Рула Н. Варіантність фразеологізмів на позначення відчуттів людини (на матеріалі англійської та французької мови) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2023. № 64. С. 171–174.
10. Рула Н., Шульженко А. Розвиток медіаграмотності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 2. Бердянськ : БДПУ, 2022. С.365-375
11. Рула Н.В., Шульженко А.С. Структура повідомлень українських інформаційних агентств під час висвітлення подій повномасштабної російсько-української війни. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Том 33 (72) № 6 Ч. 2. С. 266–271.
12. Рула Н. В., Шульженко А. С. Жанрове різноманіття на сторінках вітчизняних інформаційних агентств у період повномасштабної російсько-української війни. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика». Том 33 (72). № 4, 2022. С. 288–292.
13. Шульженко А.С., Ліпич В.М. Семантичні особливості фразеологізмів на позначення змішаних відчуттів людини: зіставний аспект // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Філологічні науки. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. №1. С.201-206
14. <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/philology/article/view/2420>
15. Aleksandrova H., Bohdanova M., Shulzhenko A., Rula N., Sychikova Y (2024) Nurturing values as a way to sustainable development: the case of Berdyansk State Pedagogical University In Redefining Higher Education: Innovation, Inclusion, and Sustainable Development During Wartime Edited by Yana Sychikova. PRIVAT COMPANY TECHNOLOGY CENTER. (p. 199 – 232) <https://doi.org/10.15587/978-617-8360-07-8.ch5> (Scopus Q2)
16. Glazkova Iryna, Falko Natalia, Khomenko Olena, Khatuntseva Svitlana, Rula Nataliya, Shulzhenko Anzhelika, Tatarin Volodymyr. Barriers in online education for displaced universities: Insights from faculty and students // *Problems and Perspectives in Management*. Volume 23 2025, Issue #2 (spec. issue), pp. 136-150 [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.23\(2-si\).2025.10](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.23(2-si).2025.10) (Scopus Q1)
17. Nesterenko Tetiana, Kozii Olha, Varych Nataliya, Shulzhenko Anzhelika, Tsypina Diana. Language technologies impact on modern communication: analysis of new formats, challenges, and education // *Multidisciplinary science journal*. Vol.6. Published Online: January 21, 2024 <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0215> (Scopus Q4)
18. Шульженко А.С. Розвиток подкастингу в умовах воєнного стану в Україні // Наука III тисячоліття : пошуки, проблеми, перспективи розвитку : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-24 квітня 2025 року) : збірник тез. – Запоріжжя : БДПУ, 2025. – С. 373-274.
19. Шульженко А.С. Особливості висвітлення російсько-української війни національними інформаційними агентствами / Формування особистості під впливом медіа: колективна монографія [авт. кол. :

Костромицький Р., Мельнікова Ю., Рула Н., Шульженко А.]. Запоріжжя : БДПУ; К. : ФОП Самченко А.М., 2025. С.115-160.

20. Мельнікова Ю., Рула Н., Шульженко А. Дистанційне навчання здобувачів вищої освіти спеціальності 061 Журналістика: бар'єри та стратегії адаптації у період війни / Українські університети в нових реаліях: збереження наукових та кадрових ресурсів: наукова монографія. Рига, Латвія : «Baltija Publishing», 2024. С.304-319.

21. Мельнікова Ю., Костромицький Р., Рула Н., Шульженко А. Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 061 Журналістика: методичні рекомендації. Бердянськ-Запоріжжя : БДПУ, 2023. 41 с.

Допоміжна:

1. Михайлин І. Л. Історія української журналістики. Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики : підручник для вищої школи. – вид. 3-тє, доповнене і поліпшене / І. Л. Михайлин. – Х.: Прапор, 2005. – 320 с.

2. Михайлин І. Л. Журналістика як всесвіт : вибрані медіа-дослідження / І. Л. Михайлин. – Х. : Прапор, 2008. – 512 с.

3. Михайлин І. Л. Історія української журналістики : підручник / І. Л. Михайлин. – Х. : Прапор, 2004. – 320 с.

4. Хоменко Т. М. Проповідництво і сучасна публіцистика: (на основі есеїстики Є. Сверстюка, М. Мариновича – Україна, І. Ортинського – Німеччина). – Львів: ПАІС, 2008. – 135 с.

Історія української журналістики

Базова:

1. Історія української преси. Хрестоматія : Навч. посіб. / Упоряд., автор іст.-біогр. нарису та приміток О.Г. Мукомела. – К. : Наша культура і наука, 2001. – 352 с.

2. Михайлин І. Історія української журналістики ХІХ століття: Посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 720 с.

3. Михайлин І. Л. Історія української журналістики: Книга перша: підручник. – Харків: ХІФТ, 2000. – 279 с.

4. Тимошик М. Історія видавничої справи: підручник. – К.: Наша культура і наука, 2003. – 496 с. (Перевидання 2007 р.)

5. Тимошик М. Її величність – книга. Історія видавничої справи Київського університету. 1834-1999: Монографія / Передмова В. В. Скопенка. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 308 с.

6. Дмитрук В. Нарис з історії української журналістики ХІХ ст. Посібник для студентів факультету журналістики / В. Дмитрук. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1969. – 147 с.

7. Різун В.В. Нарис з історії та теорії українського журналістикознавства: Монографія / Різун В.В., Трачук Т.А. – Київ. нац. ун.-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – 232 с.

Допоміжна

1. Срібняк І. Історія журналістики (ХVІІ – ХХ ст.). Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Ігор Срібняк. – К. : ВПЦ НаУКМА, Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 304 с.

2. Видавнича справа та редагування в Україні: постаті і джерела (ХІХ – перша третина ХХ ст.): Навч. посібн./ За ред. Н. Зелінської. – Львів : Світ, 2003. – 612 с.

3. Тимошик М. Українська книга і преса в Італії: монографія / М. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2015. – 352.

4. Богуславський О. Інформаційно-пресова діяльність Центральної Ради та українських урядів 1917 – 1920 рр. / О. Богуславський. – Запоріжжя : ГУ “ЗІДМУ”, 2003. – 236 с.

5. Владимиров В. Історія української журналістики (1917 – 1991) : Навч. посіб. / В. Владимиров. – К. : МАУП, 2007. – 174 с.

6. Волобуєва А. Формування преси Києва (1835 – 1918) / Волобуєва А., Сидоренко Н. – К. : Темпора, 2011. – 208 с.

7. Дорошенко Д. Євген Чикаленко. Його життя і громадська діяльність / Д. Дорошенко. Передмова проф. Любомира Белея; дизайн серії Надія Пономаренко. – Серія Ucrainica : ad fontes. Книга І. – Ужгород : Гражда, 2008. - 224 с.

8. Кость С. Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст.. у всеукраїнському контексті (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування) / Кость С. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 514 с.

9. Михайлин І. Журналістика як всесвіт : Вибрані медіа дослідження / Михайлин І. – Харків : Прапор, 2008. – 512 с.
10. Українська преса в Україні та світі XIX – XX ст. : історико-бібліографічне дослідження / уклад.: М. Романюк (кер. проекту), М. Галушко, Л. Сніцарчук. Т. 2 : 1891 – 1905 рр. / ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України. – Львів, 2009. – 480 с.
11. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. З останніх десятиліть XIX в. / Іван Франко. – Дрогобич : Видавнича фірма “Відродження”, 2008. – 464 с. – (Серія: Золота Франкіяна).
12. Чикаленко Є. Спогади (1861 – 1907) / Євген Чикаленко. – К. : Темпора, 2011. – 544 с. : іл.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ.
2. Детектор медіа <https://detector.media/>
3. Європейська обсерваторія журналістики <https://ua.ejo-online.eu/>
4. Інститут масової інформації <https://imi.org.ua/>
5. МГО «Інтерньюз–Україна» <https://internews.ua/about>
6. Медіакритика <https://www.mediakrytyka.info/>
7. Медіаняня <https://mediananny.com/>
8. Незалежна медійна рада <https://mediarada.org.ua/>
9. Телекритика <https://telekritika.ua/>
10. Український журналістський фонд http://ujf.org.ua/?page_id=2
11. Український інститут медіа та комунікації